

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કેવલ કૃષ્ણ

વિરુદ્ધ

પંજાબ રાજ્ય

[ન્યાયમૂર્તિઓ જે. એલ. કપૂર, પી. બી. ગજેન્દ્રગડકર અને ટી. એલ. વેંકટરામા

ઐયર]

સી કસ્ટમ્સ-વાજબી માન્યતામાં જમ કરાયેલ ચીજવસ્તુઓ કે તેઓ દાણચોરી કરે છે-સાબિતીનો બોજો-જો તે વ્યક્તિ કે જેની પાસેથી માલ જમ કરવામાં આવે છે-વૈધાનિક જોગવાઈની બંધારણીયતા-ધ સી કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૮૭૮ (૮/૧૮૭૮), કલમ ૧૬૭ (૮૧), ૧૭૮એ-વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૭ (૭/૧૯૪૭), ઓ.૨૩એ.

અપીલકર્તાની કસ્ટમ્સ અધિકારી દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેની કમરમાં સોનાની કેટલીક સળીઓ બાંધેલી મળી આવી હતી.તે બારમાંથી

કેટલાક બેઝ મેટલના હતા અને બાકીના શુદ્ધ સોનાના હતા જે વિદેશી નિશાન ધરાવતા હતા. અપીલકર્તા પાસે સોનાની આયાત કરવા માટે ભારતીય રિઝર્વ બેંક તરફથી કોઈ પરવાનગી નહોતી. તેની સામે સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૬૭ (૮૧) હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી અને તેને દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. તેમણે વિશેષ રજા દ્વારા સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરી હતી.

એવું માનવામાં આવે છે કે સી કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૮૭૮ની કલમ ૧૭૮એ બંધારણીય છે.

સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૭૮એ હેઠળની ધારણા ઉઠાવવામાં આવે તે પહેલાં ફરિયાદી પક્ષે સાબિત કરવું પડ્યું હતું કે સોનું વિદેશી મૂળનું હતું તે નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું અને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૧૭૮એ એવી જોગવાઈ કરે છે કે જ્યારે માલ વાજબી માન્યતામાં જમ કરવામાં આવે છે કે તે દાણચોરીનો માલ છે ત્યારે તે બતાવવાની જવાબદારી આરોપી પર છે કે તે દાણચોરી નથી.

કસ્ટમ્સના કલેક્ટર, મદ્રાસ વિરુદ્ધ નથેલા સંપથુ ચેટ્ટી (૧૯૬૨) ૩ એસસીઆર પાનું ૭૮૬ અનુસરવામાં આવ્યું.

ક્રિમિનલ અપીલેટ જ્યુરિસડીક્શન: ફોજદારી અપીલ નંબર
૧૨૬/૧૯૫૯.

ક્રિમિનલ રિવિઝન નંબર ૧૪૪/૧૯૫૯ માં પંજાબ હાઈકોર્ટના ૧૯ જૂન,
૧૯૫૯ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી વિશેષ રજા દ્વારા અપીલ.

અપીલકર્તા માટે આર. એલ. કોહલી.

સામાવાળા માટે જી. સી. માથુર અને પી. ડી. મેનન.

૬ માર્ચ, ૧૯૬૨. કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કપૂર દ્વારા આપવામાં આવ્યો
હતો.

આ પંજાબ હાઈકોર્ટના ચુકાદા અને આદેશ સામે વિશેષ મંજૂરી દ્વારા
કરવામાં આવેલી અપીલ છે અને સી કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૮૭૮ (એક્ટ ૮/૧૮૭૮)
ની કલમ ૧૭૮એ ની બંધારણીયતાને ઉઠાવે છે, જેને આ કોર્ટ દ્વારા કસ્ટમ્સ
કલેક્ટર, મદ્રાસ વિરુદ્ધ એન સંપથુ ચેટ્ટીમાં બંધારણીય ઠેરવવામાં આવી છે.

[(૧૯૬૨) ૩ એસસીઆર *(&].

અમારી સમક્ષ દલીલોના સમયે વધુ એક મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કે સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૭૮એ લાગુ થઈ શકે તે માટે ફરિયાદી પક્ષે વધુ સાબિત કરવું પડશે કે કસ્ટમ્સ અધિકારીના આદેશથી જે માલને અસર થવાની માંગ કરવામાં આવી હતી તે વિદેશી મૂળનો માલ હતો અને કસ્ટમ્સ અધિકારીની એવી માન્યતાને સમર્થન આપતા પુરાવા હોવા જોઈએ કે માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી.હવે જે પ્રશ્ન ઉઠાવવાની માંગ કરવામાં આવી હતી તે નીચેની કોઈપણ અદાલતમાં p9FJJFDF\ VFJ[, ન હતો.

૧૧/૦૨/૧૯૫૮ પર અપીલકર્તા જ્યારે અમૃતસર રેલવે સ્ટેશનના પ્લેટફોર્મ નંબર ૫ પર ઊભેલી અમૃતસર કાલકા ટ્રેનના ત્રીજા વર્ગના ડબ્બામાં બેઠો હતો, ત્યારે કસ્ટમ્સ અધિકારી દ્વારા તેની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેની કમરમાં સોનાની કેટલીક સળીઓ બાંધેલી મળી આવી હતી.આ સોનાની સળીઓ જપ્ત કરવામાં આવી હતી અને રિકવરી મેમો તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.આ સોનાની સળીઓમાંથી ચાર બેઝ મેટલની હતી અને બાકીની શુદ્ધ સોનાની હતી, જેમાંથી કેટલીક પર જહોનસન માથે એન્ડ કંપની લિમિટેડ, ૯૯૯-૧૦ ટોલાસ અને ૨-૧/૪ બાર પર એન. એમ. રોશ્નચાઈલ્ડ એન્ડ સન્સ ૧૦ ટોલાસ (૯૯૦-૦) ના નિશાન હતા.અપીલકર્તા દ્વારા આ સોનાની આયાત કરવા માટે રિઝર્વ બેંક તરફથી કોઈ પરવાનગી રજૂ કરવામાં આવી ન હતી.ફોરેન એક્સચેન્જ રેગ્યુલેશન એક્ટ, ૧૯૪૭ હેઠળ, આવી પરવાનગી વિના

સોનાની આયાત પર પ્રતિબંધ છે અને આવા ઉલ્લંઘનને સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૬૭ (૮૧) સાથે વાંચીને ઉપરોક્ત એક્ટની કલમ ૨૩-એ હેઠળ સજા થઈ શકે છે.

અપીલકર્તાની સામે ફોરેન એક્સચેન્જ રેગ્યુલેશન એક્ટની કલમ ૨૩એ અને સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૬૭ (૮૧) હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી અને તેનો બચાવ એ હતો કે તે (અપીલકર્તા) જ્યાં બેઠો હતો તે બેઠકની નીચે એક અજાણી વ્યક્તિ દ્વારા છોડી દેવાયેલા 5[8L માંથી લેવામાં આવેલી સોનાની સળીઓ તેના કબજામાં નહોતી.એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટે ગુનાને સાબિત કર્યો અને ગુનાના અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવ્યો અને તેને એક વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી.સેશન્સ જજ સમક્ષ અપીલના પરિણામે સજાને ઘટાડીને ૮ મહિનાની સખત કેદ કરવામાં આવી હતી.ઉચ્ચ અદાલતમાં સુધારા પર સજાને ઘટાડીને છ મહિનાની સખત કેદ કરવામાં આવી હતી.અપીલકર્તા વિશેષ રજા દ્વારા અપીલમાં આવ્યા છે.

ટ્રાયલ કોર્ટે કસ્ટમ્સ અધિકારીઓની જુબાની સ્વીકારી હતી અને જણાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાનો બચાવ ખોટો હતો અને તેના કબજામાંથી આશરે ૧૪,૦૦૦ રૂપિયાનું સોનું મળી આવ્યું હતું.અપીલમાં વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશે પણ કસ્ટમ્સ અધિકારીઓની જુબાની સ્વીકારી હતી અને બચાવ પક્ષને ખોટો ગણાવ્યો હતો

અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા હતા કે અપીલકર્તાના કબજામાંથી સોનું મળી આવ્યું હતું. હાઈકોર્ટમાં આ જ અરજી લેવામાં આવી હતી અને તેને નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

આ અદાલતમાં પ્રથમ વખત એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે કલમ ૧૭૮એ હેઠળની ધારણા લાગુ કરી શકાય તે પહેલાં, ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા તે સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે માલ વિદેશી મૂળનો હતો, એટલે કે, વિદેશથી આયાત કરવામાં આવ્યો હતો અને તે પછી જ કલમ ૧૭૮-એ હેઠળની ધારણા ઊભી થાય છે જે માત્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટી ચૂકવવામાં આવી હોવાના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો એવી દલીલ આવે છે કે ફરિયાદી પક્ષે પહેલાં સાબિત કરવું પડશે કે કોઈ ચોક્કસ કેસમાં વિવાદમાં રહેલો માલ વિદેશથી આયાત કરવામાં આવ્યો છે અને એકવાર તે સાબિત થઈ જાય પછી તે વ્યક્તિ પર જવાબદારી રહેશે કે જેના કબજામાં માલ મળી આવ્યો છે કે તેણે કસ્ટમ્સ ડ્યુટી ચૂકવી હતી. આ પ્રશ્ન ક્યારેય ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી તે હકીકત ઉપરાંત, તે સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૭૮એની અસર નથી જે પૂરી પાડે છે:—

"૧૭૮એ. (૧) આ કલમ લાગુ પડે છે તે કોઈપણ માલ આ અધિનિયમ હેઠળ એ વાજબી માન્યતામાં જપ્ત કરવામાં આવે છે કે તે દાણચોરીનો માલ છે, તો તે દાણચોરીનો માલ નથી તે સાબિત કરવાનો

બોજ તે વ્યક્તિ પર રહેશે કે જેના કબજામાંથી માલ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો.

(૨) આ કલમ સોના, સોનાના ઉત્પાદકો, હીરા અને અન્ય કિંમતી પથ્થરો, સિગારેટ અને સોઈદર્ય પ્રસાધનો અને અન્ય કોઈપણ ચીજવસ્તુઓને લાગુ પડશે, જેનો કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા ઉલ્લેખ કરી શકે છે.

(૩) પેટા-સેક હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ દરેક સૂચના.(૨) તેને બહાર પાડ્યા પછી શક્ય તેટલી વહેલી તકે સંસદના બંને ગૃહો સમક્ષ મૂકવામાં આવશે.

બે કસ્ટમ્સ અધિકારીઓ સાક્ષી તરીકે હાજર થયા હતા, ઇન્સ્પેક્ટર સતનામ સિંહ અને ડેપ્યુટી સુપ્રિટેન્ડેન્ટ એ. એન. કપૂર, ભૂતપૂર્વ લેન્ડ કસ્ટમ્સના ઇન્સ્પેક્ટર છે અને બાદમાં કસ્ટમ્સના ડેપ્યુટી સુપ્રિટેન્ડેન્ટ છે.તેમની કોસ-એક્ઝામિનેશનમાં એવું કંઈ દર્શાવતું નથી કે અધિકારીઓને વાજબી માન્યતા ન હતી કે માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી અને અધિકારીઓને વાજબી માન્યતા ન હતી તે પ્રશ્ન આ સાક્ષીઓની કોસ-એક્ઝામિનેશનમાંથી અથવા નીચેની અદાલતોના તારણોમાંથી સૂચવવામાં આવ્યો નથી.તેમના કેસના

નિવેદનમાં પણ એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સોના પર માત્ર વિદેશી કંપનીઓની છાપનું અસ્તિત્વ એ સાબિત કરતું નથી કે સોનું વિદેશી મૂળનું છે.તે નકલી સોના પર મૂકવામાં આવી શકે છે જે ભારતીય મૂળનું હોઈ શકે છે.અમારા મતે આ પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી તે હકીકત ઉપરાંત, તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે જ્યારે 'સી કસ્ટમ્સ એક્ટ' ની કલમ ૧૭૮એ એવી જોગવાઈ કરે છે કે જ્યારે માલને વાજબી માન્યતા સાથે જમ કરવામાં આવે છે કે તે દાણચોરીનો માલ છે, તો તે સાબિત કરવાનો બોજ તે વ્યક્તિ પર છે કે જેની પાસેથી માલ જમ કરવામાં આવે છે.તે બતાવવાની જવાબદારી તેના પર છે કે માલની દાણચોરી કરવામાં આવતી નથી, એટલે કે વિદેશી મૂળની નથી કે જેના પર ડ્યુટી ચૂકવવામાં આવતી નથી.માલ ભારતીય મૂળનો નથી તે બતાવવાની જવાબદારી ફરિયાદી પક્ષ પર નથી.તે કસ્ટમ્સ કલેક્ટર, મદ્રાસ વિરુદ્ધ નથેલા સંપથુ ચેટ્ટી [(૧૯૬૨) ૩ એસસીઆર ૭૮૬] માં લેવામાં આવેલો મત હોવાનું જણાય છે જ્યાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ અવલોકન કર્યું હતું:

તેથી અમારો અભિપ્રાય છે કે (૧) કલમ ૧૭૮એ બંધારણીય રીતે માન્ય હતી, (૨) તે કલમ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા પુરાવાના ભારણ અંગેનો નિયમ વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ ૧૯૪૭ની કલમ ૮ (૧) હેઠળ જાહેરનામાના ઉદ્દેશનને લાગુ પડે છે, કારણ કે તેને સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૯ હેઠળ જાહેરનામાનું ઉદ્દેશન માનવામાં આવે

છે, (૩) કલમ ૧૭૮એની પ્રારંભિક જરૂરિયાત કે જમ કરનાર અધિકારીએ
"જમ કરાયેલ માલની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તેવી વાજબી
માન્યતા" વર્તમાન કેસમાં સંતોષાય છે.

અમારા મતે આ અપીલમાં કોઈ યોગ્યતા નથી અને તેને ફગાવી દેવામાં
આવે છે. અપીલકર્તા તેના જામીન-બોન્ડ સમક્ષ આત્મસમર્પણ કરશે

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.